

ДЕРЖАВНА ВЛАДА ТА ПРОБЛЕМА ВИРІШЕННЯ ЮРИДИЧНОГО КОНФЛІКТУ

Свиридюк Наталія Петрівна, кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник секретаріату Вченої ради НАВС

На сьогодні Україна все ще перебуває на стадії політичного і економічного становлення. Це призводить до того, що українська держава має відносно обмежені можливості для контролю за суспільною думкою та відповідними соціальними процесами. Вона не може виявити чітку національну позицію у прийнятті рішень, що зумовлено постійними політичними кризами, відсутністю правлячого центру та підтримки з боку населення, а також відповідними правовими прогалинами. Все це звужує можливості держави Україна у розв'язанні конфліктних ситуацій на її території, зумовлює різку зміну нерішучості у прийнятті рішень надмірною жорстокістю та відповідальністю щодо власного населення. Держава як і будь-який соціальний інститут не є досконалою формою організації соціуму. Конфлікти виникають у її межах, що пов'язано із конфліктністю самої природи людини. Водночас у державі, на відміну від інших соціальних інститутів, механізм подолання конфліктів має системну побудову, основними елементами якої є компроміс і консенсус. На думку фахівців, за допомогою цих інститутів досягається публічна узгодженість інтересів та забезпечується досягнення легітимізованих благ. Відповідна узгодженість конкретних інтересів та загальне суспільне благо є засадою формування механізму регулювання конфліктів, який має «стійкий» імунітет від насильства та занадто радикальних рішень. Як стверджує Р. Дарендорф, конфлікти у межах держави принципово не можна остаточно розв'язати, побороти та вирішити. Чим більше, на думку автора, намагаються побороти конфлікти за допомогою насильства, тим більш небезпечними вони стають. Такий процес продовжується доти, доки жодна із сил у межах держави не буде здатна побороти «енергію» конфлікту. Яскравим прикладом зазначеної думки, на що вказує С.В. Бобровник, що в СРСР була спроба розв'язання класового конфлікту шляхом ліквідації класу буржуазії, яка не привела до бажаних результатів. Замість класу буржуазії з'явився новий клас «кращих» – технобюрократів, які мають політичну владу, віддалені від населення і підтримують з ним відносини пригнічення та володарювання. Не ставлячи себе вище від інших *de iure*, представники технобюрократії *de facto* визначають напрями розвитку суспільства, а саме населення не має шансів для реалізації функцій управління та змушене виконувати функції постійного виконавця рішень державних органів.

Привертає увагу думка про насильницьку роль держави у вирішенні конфлікту, а також про зворотню залежність рівня насильства та здатності вирішення конфлікту. Держава, її правові установи, зокрема, представлені у двох іпостасях: по-перше, держава як орган влади, що може здійснювати владний вплив в інтересах усього суспільства та окремих осіб; а, по-друге, – держава як арбітр, до якого звертаються учасники конфлікту за допомогою.

Таке розуміння ролі державно-правових інститутів, в яких працюють так би мовити «державні юристи» не є однозначним, якщо аналізувати практику країн, що належать до різних правових традицій. Так, аналізуючи правову систему Англії, А.К. Романов вказує на те, що судова процедура – це не кращий спосіб вирішення конфліктних ситуацій. Тому люди у своїй більшості намагаються уникнути її. Судовий процес може затягнутися на довгі місяці або, навіть, роки. Тому у розвинутому суспільстві визнаються альтернативні можливості для позасудового вирішення спорів.

Це не означає, що відбувається звуження сфери юридичної практичної діяльності, в якій можуть бути вирішені конфлікти. Але за наявності альтернативних форм та процедур відбувається розвантаження судової системи, яка отримує можливість працювати більш виважено та ефективно.

Як правило, всяка правова альтернатива відкривається поза сферою діяльності «державних» юристів у лоні громадянського суспільства як його правовий інститут, як відповідна реакція на несправедливість влади. Так, наприклад, у багатьох країнах світу функціонує інститут відповідного правосуддя (медіація), який є альтернативою до судової форми вирішення спорів, яка представлена спеціальними органами державної влади.

Протягом останніх років активізувався рух запровадження програм відновного правосуддя в країнах Східної Європи, зокрема в Польщі та Росії. Позитивний досвід цих країн дає можливість стверджувати про діяльність впровадження відповідних програм і в Україні. За статистичними даними, у Росії 30 % спорів врегульовують через третейські суди, а 20 % - за допомогою медіації. А, наприклад, західна статистика свідчить про те, що в країнах Латинської Америки з впровадженням медіації в державі було скорочено рівень корупції, виконання рішень, досягнутих під час медіації сягає 80–100 %.

Одне із принципових питань, що постають у розрізі конфліктної проблематики – чи доцільно сферу відновного правосуддя безапеляційно відносити до поняття сфери юридичної практичної діяльності? Напевно, що ні, але зараз медіація успішно розвивається в таких країнах як Польща, Норвегія, Німеччина, Фінляндія, Австрія та Велика Британія. Із впевненістю можна передбачити, що розвиток альтернативних форм вирішення конфліктів, в тому числі і юридичних, можливий в країнах, де громадянське суспільство набуло належного рівня розвитку та стало спроможним протистояти у формі альтернативи органам державної влади.

На відміну від країн Заходу у правових системах традиційного типу (Африка, Азія, Середній та Близький Схід) не склався той рівень довіри до засобів правового регулювання, юридичних установ, юристів зокрема. Народи цих країн не вірають у позитивне право як засіб забезпечення злагоди та справедливості. Учасники конфлікту віддають перевагу іншим засобам правового регулювання, а звернення до суду визначається формою поведінки, що не схвалюється суспільством. Отже, як бачимо із практики країн з різними типами праворозуміння, роль держави у вирішенні конфліктів визначається по-різному, так само як і роль інститутів громадянського суспільства, в лоні якого можуть формуватися альтернативні способи та форми зняття соціальних та суто правових протиріч.

ЗАКОННІСТЬ ЯК ПРИНЦИП, ВИМОГА ТА РЕЖИМ

Білік Вадим Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративної діяльності НАВС

Законність – фундаментальна категорія всієї юридичної науки й практики, а її рівень і стан служать головними критеріями оцінки правового життя суспільства, його громадян.

Одним із найважливіших засобів здійснення завдань і функцій держави є встановлення і постійне підтримання режиму законності. Законність належить до складних політичних і юридичних явищ. У цьому понятті синтезовані різноманітні складові й прояви діяльності різних структур і органів держави, що покликані створити нормальне, відповідне до діючих норм, існування соціальних суб'єктів та інститутів. У зв'язку з цим логічним є визначення законності як загальноприйнятого, усталеного правила співжиття, норми поведінки, що охороняється. [1]